

Phenomenological investigation of social identity challenges of working women in different ethnic groups

Abstract

Social identity has a special place in today's societies, especially in societies in transition from tradition to modernity. Women in these societies face many challenges in gaining and establishing this identity. There are more challenges when social identity is associated with elements of gender, employment and ethnicity. Therefore, the purpose of this study is to investigate the experience of working women in Ahvaz from the challenges of their social identity in four ethnic groups: Fars, Arab, Bakhtiari and Kurdish. The method of the present research is qualitative and descriptive phenomenology. The number of sample people in each ethnic group was ۱۰ and a total of ۴۰ people. The sampling method was purposeful and maximum variety. Semi-structured interviews were used to collect data and clustering method was used to analyze the data. Participants' review and monitoring methods, researcher self-review in the process of data collection and analysis, and re-coding of interviews by two other researchers were used to assess the reliability and validity of the research. A total of ۳ main categories and ۱۸ sub-categories were obtained from data analysis. Barriers and facilitators to women's social identity were key categories in all four ethnicities. Findings indicated the effect of employment and ethnicity on women's social identity experience. Arab women considered their social identity in need of promotion and consolidation, Persian women defined their identity more than other ethnic groups, and Kurdish women and Bakhtiari expressed their identity completely influenced by the employment and coexistence of ethnic groups.

Keywords: Social identity, working women, ethnicity

ماهنامه علمی (مقاله علمی-پژوهشی) جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال پنجم، شماره یازدهم، بهمن ۱۴۰۱، صص ۴۷۶۲-۴۷۴۶

بررسی پدیدارشناختی چالش‌های هویت اجتماعی زنان شاغل در اقوام مختلف
(مطالعه موردی: کلان شهر اهواز)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۹/۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۶/۱

فرخنده چینی پرداز^۱

اصغر محمدی^۲

محمدعلی چیت ساز^۳

چکیده

هویت اجتماعی در شهرها با فرهنگ‌ها و ساختارهای گوناگون کاملاً متفاوت بوده و فضای فرهنگی شهر به ویژه قومیت‌های مختلف بر تجربه هویت اجتماعی شهروندان اثرگذار است. بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی پدیدارشناختی چالش‌های هویت اجتماعی زنان شاغل اقوام بختیاری، کرد، عرب و فارس در شهر اهواز انجام شد. روش پژوهش حاضر کیفی و از نوع پدیدارشناسی توصیفی است. تعداد افراد نمونه در هر قوم ۱۰ نفر و در مجموع ۴۰ نفر بودند. روش نمونه‌گیری هدفمند و حداکثر تنوع بوده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کلابزری استفاده شد. موانع و تسهیل‌کننده‌ها در هویت اجتماعی زنان مقوله‌های اصلی در هر چهار قومیت بودند. یافته‌ها بیانگر تاثیر اشتغال و قومیت در تجربه هویت اجتماعی زنان بود. زنان عرب هویت اجتماعی خود را نیازمند ارتقا و تثبیت دانسته، زنان فارس هویت خود را نسبت به سایر اقوام تعریف شده‌تر و زنان کرد و بختیاری نیز هویت خود را کاملاً متأثر از اشتغال و هم‌زیستی اقوام در کنار یکدیگر بیان کردند.

واژگان کلیدی

هویت اجتماعی، زنان شاغل، قومیت، پدیدارشناسی، اهواز.

^۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی جامعه‌شناسی واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران F.chenipardas@gmail.com

^۲- استادیار گروه جامعه‌شناسی واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران (نویسنده مسئول) asghar.mo.de@gmail.com

^۳- استادیار گروه جامعه‌شناسی واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران

کسب هویت و از دست دادن هویت برای افراد و گروه‌های اجتماعی با قرار گرفتن در موقعیت‌های شهری متفاوت و با فرهنگ‌های مختلف تحت تاثیر قرار می‌گیرد. شهرها به سرعت از لحاظ ساختار و فرهنگ دگرگون شده، در حالی که جایگاه شهروندان آن نیز تغییر می‌یابد (ربانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۰۵). از آن‌جا که هویت نیز تعامل فرد با ساختارهای اجتماعی‌اش است، هویت هر شهر بر هویت شهروندانش اثر می‌گذارد و هر شهری هویت جدیدی به شهروندانش می‌دهد. این اثرگذاری بر روی هویت اجتماعی افراد بیش از هر چیزی نمود دارد. زیرا هویت اجتماعی به طور خاص از تعامل فرد با اجتماع‌اش شکل می‌گیرد. بنابراین شناخت این هویت باید در تعامل با ویژگی‌های شهری مانند فرهنگ یک شهر، ساختار و کارکرد آن بررسی شود (ربانی و کجباغ، ۱۳۹۰: ۱۰۲).

هویت اجتماعی در حال حاضر به یکی از دیدگاه‌ها و نظریه‌های پرکاربرد در روانشناسی اجتماعی معاصر و علوم اجتماعی تبدیل شده است (برون^۱، ۲۰۱۹: ۱۵). تاجفل هویت اجتماعی را احساسی بیان کرد که افراد بر اساس عضویت در گروه تجربه می‌کنند. طبق نظر تاجفل گروه‌هایی که افراد در آن عضویت دارند و خود را متعلق به آن‌ها می‌دانند، منبع مهم کسب عزت نفس و احساس ارزشمندی هستند (تاجفل، ۱۹۷۹: ۵۷). با این وجود، مفهوم هویت یکی از مفاهیم پیچیده و بحث برانگیز در علوم اجتماعی و روانشناختی بوده و بیان تعریف معینی از آن دشوار است (فاندر^۲، ۲۰۰۱: ۱۸۰). هویت را می‌توان پاسخ به سوال من کیستم، در سطح فردی یا جمعی برای خود یا دیگران تعریف کرد (ویگنولز^۳، ۲۰۱۸: ۲۵). هم‌چنین هویت را متمایز بودن افراد یا گروه‌ها، احساس تداوم در طول زمان و احساس تعلق به جمع تعریف کرده‌اند. بنابراین برای هویت‌یابی چهارچوب‌ها و مرزهای ثابت لازم است (گل محمدی، ۱۳۹۶: ۸۵). هویت اشکال گوناگونی دارد و در یک دیدگاه به هویت فردی و جمعی تقسیم می‌شود. در هویت فردی تفاوت‌های افراد و در هویت جمعی شباهت‌ها اهمیت دارد (ویگنولز^۳ و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۴). با این وجود هویت فردی جدا از جهان اجتماعی دیگران فاقد معنا است. هر چند فرد بی‌مانند است اما فردیت سازه‌ای اجتماعی بوده و جامعه زمینه شکل‌گیری و بازتولید آن را فراهم می‌کند (اسمالدینو^۴ و همکاران، ۲۰۱۲: ۸). بنابراین هویت اجتماعی یکی از عناصر مهم در ارتباط با مفهوم هویت است. هویت اجتماعی به معنای احساس تعلق و وابستگی به یک جامعه بوده و این احساس به گونه‌ای است که اعضای یک جامعه از سایر جوامع متمایز می‌شوند. (زهری و راتیو^۵، ۲۰۱۵: ۶۵۰). در تعریفی دیگر نظریه هویت اجتماعی با طبقه‌بندی‌های اجتماعی سروکار داشته و رفتار افراد را نماینده شاخص‌های اجتماعی وسیع‌تر می‌داند. (پادبلا و پرز^۶، ۲۰۰۳: ۴۰).

۲- بیان مسئله

هویت اجتماعی یکی از عناصر بسیار مهم در شناخت فرد و جامعه است و هم‌اکنون در طیف وسیعی از پدیده‌های شهری و اجتماعی قابل بررسی است. تعریف هویت با در نظر گرفتن جنسیت سخت‌تر می‌شود (پلاک و ایر^۷، ۲۰۱۲: ۲۱۸). جنسیت را مهم‌ترین عاملی می‌داند که منجر به سازمان‌دهی تجربه فرد شده و در خویشتن فرد یکپارچه می‌شود (جنکینز^۸،

^۱ Brown

^۲ Funder

^۳ Vignoles

^۴ Smaldino

^۵ Zouhri & Rateau

^۶ Padilla & Perez

^۷ Pollock & Eyre

^۸ Jenkins

۲۰۰۸: ۶۵). زنان در یک جامعه نیمی از جمعیت آن را تشکیل داده و علاوه بر این امروزه با امکان وسیع‌تر آموزش، تغییر ساختار خانواده، رسانه‌ها و دگرگونی نقش‌ها، عرصه برای فعالیت اجتماعی آن‌ها در زمینه‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی فراهم شده است (قادرزاده، ۱۳۹۰: ۵۵). بر این اساس زنان در موقعیت‌های متعدد و متفاوتی قرار گرفته‌اند که منجر به تغییر در جایگاه و نقش‌های آن‌ها می‌شود (ریسنر^۱ و همکاران، ۵۹۰). تغییر در فرآیند شکل‌گیری و بازسازی هویت اجتماعی زنان یکی از این تغییرات گسترده و اساسی است (هرس^۲ و همکاران، ۲۰۲۰: ۱۵).

این تغییرات در جوامع در حال توسعه شکل متفاوتی دارد. جوامع در حال گذار از سنت به مدرنیته در مقایسه با کشورهای توسعه‌یافته از نظر هویتی مشکلات زیادی دارند (ایمان و کیدقان، ۱۳۸۱: ۱۰۰). به دنبال این تغییرات چالش‌ها و ابهام‌های هویتی به ویژه برای زنان به وجود آمده است. یکی از این چالش‌ها و نابه‌سامانی در هویت مربوط به ابهام درباره جدایی از هویت قبلی و پیوند با هویت جدید است (رحمانی و طیبی نیا، ۱۳۹۷: ۱۴۰). هم‌اکنون چهارچوب سنتی خانواده که متأثر از تفاوت‌های جنسیتی بوده به دلیل افزایش آگاهی و اشتغال زنان مورد سوال قرار گرفته است. مسئله مهم این است که هویت شرط لازم برای زندگی اجتماعی بوده و ارتباط زن با جامعه نیز بدون آن ممکن نیست و راه حل این مسئله نیز بازسازی و بازتعریف هویت توسط زنان است (ساروخانی و رفعت‌جاه، ۱۳۸۳: ۸۰).

زنان در چنین جامعه‌ای تلاش می‌کنند، هویت خود را به نقش‌های سنتی محدود نکرده و برای تحقق نقش‌های اجتماعی همگام با مردان عمل کنند (آبوت و والاس^۳، ۲۰۰۸، ترجمه نجم عراقی، ۱۳۸۷: ۷۱). بنابراین زنان شاغل در دو جهان متفاوت زندگی کرده و همیشه شکافی را تجربه می‌کنند که ناشی از دو دنیای متفاوت آگاهی از جهان بزرگتر و اجتماع خود و آگاهی زنانه در زندگی روزمره و نقش‌های سنتی خود است (دیلون^۴، ۲۰۱۰: ۲۴۱). زندگی در این دو عرصه و همچنین انگیزه برای موفقیت در هر دو زمینه فشار زیادی را برای زنان در بر دارد (جینی^۵، ۱۹۸۸: ۴۰). هم‌چنین در این دگرگونی‌ها در عرصه‌های اقتصادی و فرهنگی مشارکت زنان در امور تحصیلی و درآمدزایی افزایش یافته که به دنبال آن منجر به حضور آن‌ها در گروه‌ها و اجتماعات گوناگون شده که در نتیجه در ایجاد تعدد در منابع شکل‌گیری هویت اثرگذار بوده است (ساروخانی و رفعت‌جاه، ۱۳۸۳: ۹۰).

علاوه بر مسئله اشتغال و جنسیت عامل مهم دیگر در شکل‌گیری هویت اجتماعی مسائل قومیتی است. زیرا ساختار هویت اجتماعی با ساختار جامعه و شهر به هم گره خورده و هر چه جوامع بزرگتر و ناهمگن‌تر باشند، هویت اجتماعی افراد نیز ناهمگن‌تر می‌شود (اسمالدینو، ۲۰۱۹: ۱۱۰). ماهیت چندفرهنگی جوامع و شهرها به شدت بر روی شکل‌گیری هویت اجتماعی افراد اثرگذار است و آن‌ها را مابین تعلقی چندهویتی قرار می‌دهد که در ابعاد زندگی افراد اثرگذار است (رادفورد و هتز^۶، ۲۰۲۰: ۱۵). از آن‌جا که زبان نقش مهمی در تعامل دارد، تفاوت زبانی منجر به ایجاد تفاوت در فرهنگ شده و دشواری زیادی برای تعامل و ایجاد ارتباط با فرهنگ جدید یا فرهنگ غالب ایجاد می‌کند (المرز^۷ و همکاران، ۲۰۰۲: ۱۷۰).

هویت قومی خود از ترکیب متنوع عناصر قومیتی حاصل می‌شود. در بین اقوام مختلف مولفه‌های قومیت متفاوت بوده و در نتیجه در هویت‌دهی به اقوام مختلف نیز عناصر مختلفی اثرگذار هستند (میتها^۸ و همکاران، ۲۰۲۰: ۸۰۰). این نوع هویت منجر

^۱ Reisner

^۲ Hereth

^۳ Aboot & Valass

^۴ Dillon

^۵ Gini

^۶ Radford & Hetz

^۷ Ellemers

^۸ Mitha

به احساس همبستگی درون گروهی و احساس تعلق و نزدیکی آن‌ها با یکدیگر می‌شود (حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۰). هویت قومی در ایران که دارای اقوام گوناگون است اهمیت داشته و در این بین شهر اهواز یکی از کلان شهرهای دارای قومیت‌های متعدد است (لهسایی زاده و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۶).

هویت اجتماعی در اقلیت‌ها دچار چالش‌های بسیاری می‌شود. آن‌ها تبعیض‌های زیادی را تجربه کرده و با سرعت بالایی درگیر جذب در سایر فرهنگ‌ها می‌شوند. روند جذب به تدریج منجر به ناپدید شدن آن‌ها و همگرایی فرهنگی و جهانی شدن می‌شود (حلبی^۱، ۲۰۲۰: ۱۵).

افراد به عنوان اعضای گروه نه تنها هویت خود را با پیوند اعضای درون گروه بلکه با افرادی که با گروه‌های دیگر تعلق دارند نیز تعریف می‌کنند. فردی که در دو جامعه ملی زندگی می‌کند، فراملی‌گرایی و ملی‌گرایی مضاعفی را ایجاد می‌کند که در عین وفاداری و احساس هویت اجتماعی به گروه خود، هویت اجتماعی را با گروه و جامعه بزرگتر نیز شکل می‌دهد (والدینگر و فیتزجرالد^۲، ۲۰۰۴: ۱۱۹۰). در واقع فرد خود را تنها متعلق به یک گروه نداشته و هویت اجتماعی او سیال و بر اساس گروه‌های متعدد است (براداتان^۳ و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۷۷).

شهر اهواز از جمله شهرهایی است که محل سکونت قومیت‌های مختلفی است و در این شهر ساکنین عرب، لر، فارس، کرد و بختیاری زندگی می‌کنند و این تنوع زبانی و قومی خود در اختلال هویتی مردم این شهر (امیری‌فر و شیرمردی، ۱۳۹۶: ۲۳۰) و ساختار هویتی زنان تأثیرگذار (حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۰) است. علاوه بر این تعصب، پایبندی به قوانین درون عشیره‌ای و آداب و رسوم گذشتگان در استان خوزستان و شهر اهواز پررنگ بوده و هویت اجتماعی زنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (حیدری نژاد و نواح، ۱۳۹۷: ۱۳۴). بنابراین با بیان اهمیت هویت اجتماعی، اثرپذیری و تغییر آن در جوامع در حال توسعه، تأثیر جنسیت و اشتغال بر شکل‌گیری آن و نیز اثرگذاری قومیت‌های مختلف تحقیق حاضر سعی بر پاسخ به این سوال دارد که تجربه پدیدارشناسانه هویت اجتماعی زنان شاغل شهر اهواز در قومیت‌های عرب، فارس، کرد و بختیاری چگونه است؟

۳- سوال اصلی تحقیق

تجربه پدیدارشناسانه هویت اجتماعی زنان شاغل شهر اهواز در قومیت‌های عرب، فارس، کرد و بختیاری چگونه است؟

۴- پیشینه تحقیق

ردیف	عنوان تحقیق	روش تحقیق	یافته‌ها و نتایج تحقیق
۱	بوربور و تاجیک اسماعیلی (۱۴۰۰)؛ رابطه میان میزان و نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با هویت اجتماعی زنان شهر تهران	روش پژوهش کمی - پیمایش	یافته‌های تحقیق نشان داد میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با هویت اجتماعی زنان شهر تهران رابطه معناداری وجود دارد.

^۱ Halabi

^۲ Waldinger & Fitzgerald

^۳ Bradatan

۲	رحمانی و طیبی نیا (۱۳۹۷)؛ فرایند تحول هویت اجتماعی زنان در تجربه گفتمانی نهاد دانشگاه (مورد مطالعه: زنان متاهل، شاغل و دانشجوی)	روش کیفی - نظریه زمینه‌ای	نتایج نشان داد پیامد تحصیلات عالی برای زنان منجر به بر ساخت هویتی تلفیق شده است.
۳	کیانی و نجفی (۱۳۹۷)؛ اعتماد اجتماعی و هویت اجتماعی، بازاندیشی در هویت اجتماعی زنان تحصیل کرده مورد مطالعه دانشگاه تبریز	روش پژوهش کمی - پیمایش	براساس یافته‌ها، اعتماد اجتماعی با هویت مدرن و پست مدرن زنان تحصیل کرده رابطه دارد. همچنین با استفاده از مدل رگرسیون خطی چندگانه، متغیرهای سن، رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی، اعتماد فردی و اعتماد نهادی ۳۶٪ از واریانس هویت اجتماعی را تبیین شد.
۴	شهوندی و تقوی نسب (۱۳۹۶)؛ بررسی عوامل مرتبط با هویت اجتماعی زنان مورد مطالعه: زنان بخش مرکزی شهرستان پاسارگاد	روش پژوهش کمی - پیمایش	نتایج نشان داد ۴ متغیر رضایت از زندگی، ساعات مطالعه، شرکت در مجالس مذهبی و داشتن مهارت‌های فردی؛ بترتیب وارد معادله رگرسیونی شده و بر متغیر هویت اجتماعی تاثیرگذار بودند.
۵	قانعی راد و همکاران، (۱۳۸۶)؛ جنسیت و هویت قومی (نمونه شهر خرم آباد)	روش پژوهش کمی - پیمایش	یافته‌های پژوهش ضمن تایید نظریه کهن گرایان امکان جدیدی را برای تفسیر نظریه نوگرایان درباره شکل‌گیری هویت های قومی زنان ارائه داد.
۶	ساروخانی و رفعت جاه (۱۳۸۳)؛ عوامل جامعه	روش پژوهش ترکیبی: روش	نتایج نشان داد موقعیت ساختاری، در مقایسه با هویت شخصی، تاثیر بیشتری در بازتعریف هویت اجتماعی زنان و مقاومت

	شناختی موثر در باز تعریف هویت اجتماعی زنان	پیمایشی و مصاحبه عمیق	آن‌ها در برابر کلیشه‌های جنسیتی داشته است.
۷	ولدمن (۲۰۱۷)، زنان به اینجا تعلق ندارند: تعارض هویت شغلی جنسیتی در میان افسران پلیس زن.	روش پژوهش کمی - پیمایش	نتایج نشان داد نوع شغل در شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی زنان اثرگذار است.
۸	هواچن و همکاران (۲۰۱۲)؛ هویت قومی و آرزوهای شغلی دانشجویان بومی تایوانی در عصر جهانی شدن	روش پژوهش کمی - پیمایش	یافته‌ها نشان دادند اشتغال زنان حتی بیش از قومیت بر هویت آن‌ها اثر گذاشته و فعالیت در شغل‌های مختلف بر هویت افراد در قومیت‌های مختلف تاثیر می‌گذارد.
۹	بروک و وی (۲۰۰۸)؛ بازاندیشی و تحول هویت جنسی زنان سنگاپوری	روش پژوهش کمی - پیمایش	یافته‌ها نشان دادند زنان مورد مطالعه، همگی در تلاش‌اند تا ترکیب خاص سنگاپوری، یعنی پدرسالاری، اقتدارگرایی و تأثیرات جهانی را با توجه به موقعیت خود بپذیرند.

۵- چارچوب نظری

نظریه‌های هویت در دو دیدگاه مدرن و پسامدرن قرار می‌گیرد. تعریف هویت در رویکرد مدرن به وسیله عوامل طبیعی که از قبل وجود دارند انجام می‌شود. نظریه‌های جامعه‌شناسانی که هویت را ساخته ظرف مکان و زمان دانسته در یک دسته قرار دارند و دسته دوم دیدگاه تعامل‌گرایان نمادین و جامعه‌شناسانی مانند گیدنز است. نظریه‌های روانشناسان اجتماعی که فرآیندهای روانی فرد را در ساخت و پرداخت هویت اجتماعی ضروری می‌دانند نیز در این دسته قرار می‌گیرد.

در رویکرد پسامدرن شکل‌گیری و تعریف هویت مستقل از دخالت هرگونه عامل از قبل موجود طبیعی، روانی و اجتماعی است. این رویکرد با نظریه گفتمانی شناخته شده و تحت تاثیر ادبیات، زبان‌شناسی و معناشناسی است.

چارچوب نظری این تحقیق شامل نظریه ریچارد جنکینز و آنتونی گیدنز است. در نظریه جنکینز هویت را صرفاً می‌توان همچون یک فرآیند فهم کرد. همچون «بودن» یا «شدن» هویت اجتماعی شخص - هیچ‌گاه یک موضوع تمام و حل شده نیست و حتی با مرگ انسان تصویری از او باقی می‌ماند. همواره این امکان وجود دارد که پس از مرگ نیز هویت شخص مورد بازنگری قرار بگیرد. وی در تعریف هویت به صورت خلاصه می‌گوید که این عبارت به شیوه‌هایی که به واسطه آن‌ها افراد و

جماعت‌ها در روابط اجتماعی خود از افراد و جماعت‌های دیگر متمایز می‌شود، اشاره دارد و برقراری و متمایز ساختن نظام‌مند نسبت‌های شباهت و تفاوت میان افراد، میان جماعت‌ها، و میان افراد و جماعت‌هاست. شباهت و تفاوت با هم اصول پویای هویت هستند. هویت اجتماعی، درک ما از این مطلب است که چه کسی هستیم و دیگران کیستند و از آن طرف، درک دیگران از خودشان و افراد دیگر از جمله خود ما چیست. وی معتقد است که بدون وجود چهارچوبی برای مشخص ساختن هویت اجتماعی و هویت‌های فردی، من همان بودم که شما هستید و هیچ یک از ما قادر نیست با دیگری نسبت معنادار یا سازگاری برقرار کند (جنکینز، ۱۳۸۱: ۶۹). جنکینز معتقد است که به واسطه رشد جمعیت و فن‌آوری‌های ارتباطی کارآمد و پیچیده، بلا تکلیفی ناشی از دگرگونی‌های سریع و تماس‌های فرهنگی، نقشه‌های اجتماعی ما دیگر آینه تمام نمای چشم‌اندازهای اجتماعی ما نیستند. با دو کسانی روبرو هستیم که هویت و سرشت آن‌ها بر ما معلوم نیست. ما حتی دیگر راجع به خودمان مطمئن نیستیم. برخلاف نسل‌های قبل در نظر ما آینده آن‌قدرها قابل پیش‌بینی نیست. این پدیده‌ها ما را با پدیده بحران هویت و به اصطلاح گیدنز با «ناامنی هستی‌شناسی» مواجه کرده است (جنکینز، ۱۳۸۱: ۷۲).

در بیان گیدنز هویت شخصی چیزی نیست که در نتیجه تداوم کنش‌های اجتماعی فرد به او تفریض شده باشد؛ بلکه فرد باید آن را به‌طور مداوم و روزمره ایجاد کند و در فعالیت‌های بازتابی خویش مورد حمایت قرار دهد. از این دیدگاه، هویت شخصی نوعی خصیصه متمایز از پیش داده شده نیست. هویت شخصی در حقیقت همان «خود» است که شخص آن را به صورت بازتابی از زندگی‌نامه‌اش می‌پذیرد (گیدنز، ۱۹۹۱: ۱۳۲). مفهوم بازتابی جایگاه ویژه‌ای در آثار گیدنز دارد و نمود آن در نظریه ساخت‌یابی قابل مشاهده است. رویکرد ساخت‌یابی بر این فرض استوار است که عامل و ساختار به یکدیگر وابستگی متقابل دارند. گیدنز معتقد است که عملکردهای اجتماعی، روند بازتابی بودن آن، عقلانیت و خودآگاهی فرد و بازاندیشی آن، هویت فرد را همیشه در فرآیند ساخت‌یابی قرار می‌دهد. خصوصاً در عصر جدید که نهادهای امروزی هم در آن دخالت دارند، به زعم وی، هر چیزی در زندگی اجتماعی، از نظام‌های جهانی گرفته تا آنچه وضعیت فکری فرد محسوب می‌شود، در یک راه و رسم اجتماعی به وجود می‌آید. از اینرو گیدنز معتقد است که هویت اجتماعی هم مانند هویت شخصی در روند ساخت‌یابی و با توجه به موقعیت‌ها، شرایط و احوال و اوضاع اجتماعی، اقتصادی و نیز خودآگاهی شکل می‌گیرد (معینی علمداری، ۱۳۸۴: ۱۲۰). در اینجا فرد از میان گزینه‌هایی که نظام انتزاعی فراهم می‌کند، باید هویت خود را پیدا کند (بوستانی، ۱۳۹۰: ۵۰).

۶- روش تحقیق

بنا به سوال پژوهش روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی توصیفی به کار برده شد. در روش پدیدارشناسی تجربه‌های شخصی افراد کشف شده و توصیف‌های غنی از نحوه تجربه افراد از پدیده‌ها در دسترس قرار می‌گیرد (کرسول، ۲۰۰۷: ۱۸). برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. پس از انتخاب شرکت‌کنندگان هدف پژوهش برای آن‌ها توضیح داده و بعد از کسب رضایت مورد مصاحبه قرار گرفتند. مدت زمان مصاحبه‌ها بین ۳۰ تا ۴۵ دقیقه بود. در پژوهش حاضر زنان شاغل در ادارات مختلف شهر اهواز در سال ۱۳۹۸ از چهار قوم عرب، بختیاری، کرد و فارس شرکت داشتند. افراد نمونه با روش نمونه‌گیری هدفمند و نمونه‌گیری با حداکثر اختلاف انتخاب شدند. تعداد زنان شاغل انتخاب شده در هر قومیت نیز ۱۰ نفر بود که این تعداد بر اساس اشباع نظری مورد مصاحبه قرار گرفتند. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی گروه نمونه در جدول شماره یک بیان شده است.

جدول شماره ۱. مشخصات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

کد	قومیت	سن	وضعیت	تحصیلات	شغل	سابقه
۱	عرب	۳۸	تاهل	ارشد	کارمند بانک	کار

۲	عرب	۴۵	متاهل	ارشد	کارمند آموزش و پرورش	۱۷
۳	عرب	۴۲	متاهل	کارشناسی	کارمند دانشگاه	۱۴
۴	عرب	۲۹	مجرد	ارشد	کارمند دانشگاه	۸
۵	عرب	۳۶	مجرد	کارشناسی	کارمند بهزیستی	۱۲
۶	عرب	۴۰	متاهل	کارشناسی	کارمند بیمارستان	۱۴
۷	عرب	۲۴	مجرد	کارشناسی	معلم	۳
۸	عرب	۵۰	متاهل	ارشد	معلم	۲۲
۹	عرب	۵۲	متاهل	ارشد	کارمند شرکت نفت	۲۲
۱۰	عرب	۳۱	متاهل	ارشد	معلم	۱۸
۱۱	فارس	۴۰	متاهل	ارشد	کارمند دارایی	۱۸
۱۲	فارس	۳۲	مجرد	ارشد	دبیر	۱۰
۱۳	فارس	۳۹	مجرد	ارشد	کارمند بانک	۱۱
۱۴	فارس	۴۷	متاهل	ارشد	پرستار	۱۶
۱۵	فارس	۵۰	متاهل	ارشد	کارمند بیمارستان	۱۹
۱۶	فارس	۳۸	مجرد	ارشد	معلم	۱۴
۱۷	فارس	۴۷	متاهل	کارشناسی	کارمند سازمان آب	۱۶
۱۸	فارس	۲۸	مجرد	ارشد	کارمند سازمان آب	۸
۱۹	فارس	۳۷	مجرد	ارشد	کارمند سازمان آب	۱۱
۲۰	فارس	۴۵	متاهل	ارشد	کارمند مخابرات	۱۴
۲۱	کرد	۲۸	مجرد	ارشد	کارمند بانک	۶
۲۲	کرد	۴۰	متاهل	ارشد	کارمند بانک	۱۲
۲۳	کرد	۴۸	مجرد	ارشد	کارمند تامین اجتماعی	۱۰
۲۴	کرد	۳۸	متاهل	ارشد	معلم	۱۰
۲۵	کرد	۲۵	متاهل	ارشد	معلم	۱۰
۲۶	کرد	۴۹	متاهل	فوق دیپلم	معلم	۲۸
۲۷	کرد	۵۰	متاهل	ارشد	کارمند بیمارستان	۲۹
۲۸	کرد	۳۳	مجرد	ارشد	کارمند دارایی	۱۰
۲۹	کرد	۳۰	مجرد	کارشناسی	پرستار	۹
۳۰	کرد	۳۹	مجرد	ارشد	کارمند بانک	۱۴
۳۱	بختیاری	۲۹	متاهل	ارشد	معلم	۸
۳۲	بختیاری	۴۲	متاهل	ارشد	کارمند دانشگاه	۱۰
۳۳	بختیاری	۵۲	متاهل	ارشد	کارمند بانک	۲۸

۳۴	بختیاری	۳۸	مجرد	ارشد	کارمند بانک	۹
۳۵	بختیاری	۲۷	متاهل	کارشناسی	معلم	۸
۳۶	بختیاری	۳۰	مجرد	ارشد	دیبر	۹
۳۷	بختیاری	۴۰	متاهل	فوق دیپلم	معلم	۱۵
۳۸	بختیاری	۳۵	مجرد	کارشناسی	دیبر	۱۲
۳۹	بختیاری	۳۶	متاهل	ارشد	کارمند دانشگاه	۸
۴۰	بختیاری	۵۰	مجرد	ارشد	کارمند دانشگاه	۲۷

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش پیشنهادی اسمیت^۱ (۱۹۹۶) استفاده شده است. اسمیت سه مرحله تولید داده‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها و تلفیق موردها را برای تحلیل داده‌ها در روش پدیدارشناسی پیشنهاد کرده است.

در پژوهش حاضر ابتدا مصاحبه‌ها پیاده‌سازی شده و مورد بازخوانی مکرر قرار گرفتند. سپس مقوله‌های جزئی و فرعی تعیین و برچسب زده شد. پس از آن مقوله‌ها سازمان‌دهی و خوشه‌بندی شدند. در مرحله بعد معنای هر عبارت توضیح داده شده و با مفهوم بخشی به آن، خلاصه می‌شد. سپس معانی به صورت دسته‌هایی از کدها، سازماندهی شدند. سپس کدها به صورت دسته‌های مرتبط با یکدیگر در یک دسته کلی‌تر و سپس خوشه‌ها قرار گرفتند. از این تقسیم‌بندی نهایتاً مفاهیم محوری به دست آمد. در آخرین مرحله یافته‌ها مورد بحث و توصیف قرار گرفته و نهایتاً به پرسش پژوهش پاسخ دادیم.

برای افزایش میزان اعتبار در این پژوهش درگیری طولانی مدت و پیوسته، اجتناب از نتیجه‌گیری زودهنگام و بدون مشاهدات کافی، بحث و گفتگوی سازنده درباره یافته‌ها با همکاران بی‌طرف و صادق، ذهنیت پیش‌رونده به معنای نظارت بر سازه‌های تدوین شده و مستندسازی فرآیند تغییر از ابتدا تا پایان مطالعه، بازنگری شرکت‌کنندگان و تایید یافته‌های حاصل از تحلیل توسط شرکت‌کنندگان و خودبازبینی محقق در فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده موثر بوده است. به عبارتی برای اطمینان از دقت و اعتبار پژوهش کنترل و نظارت اعضا وجود داشت به این صورت که داده‌ها تحلیل و نتایج به شرکت‌کنندگان ارائه شد و توسط آن‌ها تایید شد. انتقال در این پژوهش از طریق توسعه و توصیف غنی از مجموعه داده‌ها در طول گردآوری و استفاده از روش‌های ویژه کدگذاری صورت گرفت.

در پژوهش حاضر برای حصول اعتماد از بررسی و تطبیق نظر برخی پژوهشگران کیفی نظیر استاد راهنمای پژوهش حاضر و مشارکت‌کنندگان در پژوهش استفاده شد. نهایتاً برای بررسی و افزایش قابلیت اطمینان مصاحبه‌ها توسط پژوهشگر دیگری با تخصص در حوزه کیفی و موضوع مربوطه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و ضریب همبستگی کدگذاری مجدد ۰/۸۱ به دست آمد.

یافته‌های تحقیق

در این دامنه سنی شرکت‌کنندگان بین ۲۷ تا ۵۲ بود و میزان تحصیلات آن‌ها نیز از فوق دیپلم تا کارشناسی ارشد بود. از تحلیل مصاحبه‌ها تعداد ۴۰۰ عبارت مهم حاصل شد. از این تعداد ۲ مقوله محوری و ۱۸ مقوله فرعی به دست آمد. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود.

الف) هویت اجتماعی زنان شاغل عرب

^۱ Smith

شرکت کنندگان بیان می‌کنند، امکان معرفی ما به عنوان یک زن عرب در جامعه بسیار محدود است و نمی‌توانیم خودمان را بشناسانیم. از دوران کودکی به دلیل شرایط خانوادگی مانند عدم احترام درخور و نقش‌های جنسیتی تعریف شده و اعمال برخی محدودیت‌ها نیز مانع شکل‌گیری درست هویت شده است.

جدول شماره ۲. مقوله‌های اصلی و فرعی چالش‌های هویت اجتماعی زنان شاغل اقوام بختیاری، کرد، عرب و فارس در شهر

اهواز

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
موانع	عرب
	فارس
	کرد
تسهیل کننده‌ها	بختیاری
	عرب
	فارس
	کرد
	بختیاری
	بختیاری

شرکت کننده شماره ۴:

"اگر افکار بسته خویشاوندان در زندگی اجتماعی ما تغییر کند و در قانون زندگی ما را بر مردان برابر قرار دهند هویت اجتماعی ما شکل می‌گیرد. خانواده باید شروع تحسین، احترام، گزینش و جایگاه اجتماعی در جامعه باشد."

(ب) هویت اجتماعی زنان شاغل فارس

شرکت کنندگان مردسالاری را در کل جامعه عنوان می‌کنند و آن را اختصاص به یک فرهنگ خاص و حتی یک کشور خاص نمی‌دانند. اما اعتقاد دارند فرهنگ مردسالاری و تعصب به زن در برخی اقوام بیشتر است. از جمله اقوام عرب را در این زمینه پیشگام دانسته‌اند.

شرکت کننده شماره ۱۶:

"هویت اجتماعی تا حدودی شاید چهل درصد تثبیت شده است ولی هنوز جامعه مردسالاری و حاکمیت مرد به زن و بدبینی نسبت به زنان شاغل در اهواز وجود دارد. مردسالاری فقط اینجا نیست در کل دنیا یک نگاه اینگونه ای به زن وجود دارد. هر

چند دنیا پیشرفت کرده و زنان هم جای خودشان را تاحدودی پیدا کرده اند اما هنوز مردسالاری هست و این باعث می شود که زمینه برای شناخت و شناساندن زن کمتر شود."

در کنار موانع، شرکت کنندگان به زمینه‌های سازنده‌ای اشاره داشتند که می‌تواند نقش موثری در شکل‌گیری درست هویت داشته باشد. اثرگذاری مثبت اشتغال با ایجاد استقلال و جایگاه اجتماعی مناسب برای زنان در شکل‌گیری هویت آن‌ها تاثیر مثبت دارد. علاوه بر این قوم فارس هویت تعریف شده‌تر، مشخص‌تر، پذیرفته شده‌تر و فراگیری در کشور ایران و شهر اهواز دارد که می‌تواند بر شکل‌گیری هویت اثرگذار باشد.

شرکت کننده شماره ۱۱:

"هویت اجتماعی ما تعریف شده است. فارس‌ها هویت مشخصی دارند و نیازی به تعریف نیست. ما خرده فرهنگ محسوب نمی‌شویم..."

ج) هویت اجتماعی زنان شاغل کرد

شرکت کنندگان در اقلیت بودن زنان کرد را نسبت به سایر قومیت‌ها به جز ترک‌ها، مانعی در شکل‌گیری هویت اجتماعی خود دانسته‌اند. اقلیت بودن پذیرش آن‌ها در جامعه را سخت‌تر کرده و شکل‌گیری هویت اجتماعی با دشواری مواجه می‌شود.

شرکت کننده شماره ۲۱:

"هویت اجتماعی ما باید تعریف شود به خاطر اینکه از فرهنگ و قومیت خوزستان نیستیم. لباس و گویش ما تفاوت است و در بین مردم بسیار نامفهوم ولی قابل احترام است."

شرکت کنندگان کرد هم‌چنین به عواملی اشاره داشتند که می‌تواند نقش موثری در شکل‌گیری درست هویت داشته باشد. اثرگذاری مثبت اشتغال با ایجاد استقلال و جایگاه اجتماعی مناسب برای زنان در شکل‌گیری هویت آن‌ها تاثیر دارد. علاوه بر این هم‌زیستی اقوام در کنار هم منجر به ایجاد همسانی و تشابهات فرهنگی شده و برخی اختلاف فرهنگ‌ها رنگ باخته است. شرکت کننده شماره ۲۲:

"هویت اجتماعی قومیت‌ها با آداب و رسوم، لهجه و گویش، با مراسم ازدواج و سوگواری متفاوت مشخص می‌شود که هر کدام از این مراسم‌ها می‌تواند در مقایسه با سایر اقلیت‌ها متفاوت باشد. اقوام کرد هم فرهنگ خاص خودشان را دارند که اصیل و قابل افتخار است."

د) هویت اجتماعی زنان شاغل بختیاری

شرکت کنندگان مردسالاری را در کل جامعه عنوان می‌کنند و آن را اختصاص به یک فرهنگ خاص و حتی یک کشور خاص نمی‌دانند. مردسالاری در یک جامعه زمینه را برای معرفی واقعی زنان یک جامعه محدود می‌کند.

شرکت کننده شماره ۳۴:

"هنوز هم مردسالاری همه جا است. کمتر شده اما هست. مردسالاری یعنی زن جایگاه واقعی خودش را ندارد. وقتی جای تو درست نباشد کسی هم نمی‌تواند تو را درست بشناسد، خودت هم نمی‌توانی خودت را بشناسی."

در کنار موانع، شرکت کنندگان بختیاری نیز به زمینه‌های سازنده‌ای اشاره داشتند که می‌تواند نقش موثری در شکل‌گیری درست هویت داشته باشد. اثرگذاری مثبت اشتغال با ایجاد استقلال و جایگاه اجتماعی مناسب برای زنان در شکل‌گیری هویت آن‌ها تاثیر دارد. زنان شاغل بختیاری نیز به طور قطع خود را از زنان خانه‌دار بالاتر دانسته و احساس برتری دارند. علاوه بر این هم‌زیستی قومیت‌ها در کنار هم منجر به ایجاد همسانی و تشابهات فرهنگی شده و برخی اختلاف فرهنگ‌ها رنگ باخته است.

شرکت کننده شماره ۳۵:

"این که به عنوان یک زن در پست جایگاه خوبی قرار دارم حس خوبی نسبت به خود داشته و خود را برتر از زنان خانه داری می دانم که هنوز هم به آنها نگاه تحقیرآمیز می شود".

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی تجربه زنان شاغل عرب، فارس، بختیاری و کرد شهر اهواز از چالش‌های هویت اجتماعی خود بود. یافته‌ها نشان دادند که در رابطه با هویت اجتماعی در اقوام مختلف محدودیت‌ها و تسهیل‌کنندگانی وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد زنان عرب عوامل خانوادگی و تجربه‌های دوران کودکی را در شکل‌گیری هویت اجتماعی خود موثر می‌دانند ولی برای زنان فارس، بختیاری و کرد اشتغال عامل مهمی در شکل‌گیری هویت آنها بوده و زنان فارس هویت خود را نسبت به سایر اقوام در جامعه تعریف شده‌تر می‌دانستند. زنان قوم کرد و بختیاری بیان کردند هم‌زیستی، تشابهات و ارتباطات بین فرهنگی در جامعه به طور کلی باعث شده است شکل‌گیری هویت اجتماعی در اقوام مختلف با وجود زندگی در جامعه‌ای با قومیت‌های متفاوت تسهیل گردد. در مجموع ادراک زنان عرب از هویت اجتماعی خود ناخوشایندتر بیان شده است؛ هر چند در مواردی خود را مختار برای رهایی از این شرایط توصیف کرده‌اند. اما زنان فارس، کرد و بختیاری با وجود اقلیت بودن هویت خود را مثبت و جایگاه خود را مطلوب ارزیابی کرده‌اند.

پژوهشی با این عنوان یا نزدیک به این عنوان تاکنون صورت نگرفته و یافته‌های بسیار اندکی مربوط به هویت اجتماعی در قومیت‌های مختلف وجود دارد. بر این اساس برخی از مطالعات انجام شده که به صورت غیرمستقیم موید یافته‌های حاضر هستند، بیان می‌شود.

در راستای یافته‌های حاضر پژوهش‌ها نشان می‌دهند حرکت به سمت جهانی شدن و انتظارات دنیای مدرن هویت قومی را در همه افراد به ویژه زنان تحت تاثیر قرار داده است. محمدبخش و همکاران (۱۳۹۰) بیان کردند فرآیند جهانی شدن هویت ملی دانشجویان را کم‌رنگ تر کرده است. هم چنین شیوه‌های استفاده از کالاهای نو، نوگرا بودن، آگاهی از حقوق و قوانین، سرمایه‌های اقتصادی و وضعیت شغلی نیز از عوامل موثر در هویت اجتماعی زنان در مدرنیته بیان شده‌اند (مقدس و خواجه‌نوری، ۱۳۸۴). این یافته‌ها موید تغییر هویت اجتماعی زنان به سمت هم‌زیستی اقوام مختلف با یکدیگر است.

یافته‌ها نشان داده‌اند که اشتغال زنان حتی بیش از قومیت بر هویت آنها اثر گذاشته است. هواچن و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند که فعالیت در شغل‌های مختلف بر هویت افراد در قومیت‌های مختلف تاثیر می‌گذارد. اشتغال با اثرگذاری بر سبک زندگی افراد می‌تواند هویت اجتماعی آنها را دگرگون کند (خواجه‌نوری، پرنیان و همت، ۱۳۹۳). در مطالعه ساروخانی و رفعت‌جاه (۱۳۸۳) تحصیلات، وضعیت اشتغال، درآمد و دارایی از عوامل موثر در بازتعریف هویت اجتماعی زنان بیان شده‌اند. تصور از زن ایده‌آل در زنان شاغل و با تحصیلات بالا به سمت یک زن مدرن امروزی حرکت کرده در حالی که در زنان خانه دار و فاقد تحصیلات چنین تصویری از زن ایده‌آل وجود ندارد (ساروخانی و رفعت‌جاه، ۱۳۸۳).

سن، وضعیت اشتغال، شرکت در مجالس مذهبی، عضویت در گروه‌های ورزشی، وضعیت تاهل، تحصیلات، ساعات مطالعه، مهارت‌های فردی و رضایت از زندگی به عنوان عوامل اثرگذار در شکل‌گیری هویت اجتماعی زنان مورد تایید قرار گرفتند (شهنودی و تقوی‌نسب، ۱۳۹۶). نوع شغل نیز اثرگذار بوده و زنانی که با ویژگی‌های زنان در شغلی مردانه قرار می‌گیرند، تعارضات هویت شغلی و جنسیتی بیشتری را تجربه می‌کنند (ولدمن، ۲۰۱۷).

زنان شاغل عرب نوع رفتار و شخصیت فرد را در هویت اجتماعی زنان اثرگذار دانسته‌اند، همخوان با این یافته‌ها جنکینز (۱۹۹۶) بیان می‌کند اینکه در هر فرد کدام تغییرات ارزشی و این که این تغییرات تا چه اندازه و به چه صورتی اتفاق بیفتند تا حد زیادی به شخصیت فرد بستگی دارد.

هم چنین ون لیر (۲۰۱۰) بیان می‌کند، زمانی که هویت اجتماعی افراد در یک محیط دستخوش تغییر می‌شود گیرندگان منفعل نبوده و سعی بر سازگاری با آن دارند.

همسو با یافته‌های حاضر می‌توان گفت، هویت زنان به طور کلی تحت تاثیر سه عامل اساسی است. اولین عامل جنسیت زنان بوده و تفاوت های زیستی آن‌ها با مردان می‌باشد. عامل دوم هویت یابی زنان خانواده است. زن بر اساس موقعیت خود در خانواده، هویت زنانه او استوار می‌شود. در خانواده حضور زن در نقش‌های خانگی و خانوادگی آشکار است و زن در این خانواده تعریف همسری، دختری و مادری را برای خود دارد. عامل سوم در هویت یابی زنان جامعه و ساختار آن است. تاثیر جامعه بر هویت زن در سه شکل جامعه پدرسالار، مردسالار و انسان مدار است.

زنان بختیاری همزیستی قومیت‌ها و ایجاد تشابهات فرهنگی را از تسهیل کننده های هویت اجتماعی خود بیان کرده‌اند. کانستنت و همکاران (۲۰۰۶) در مطالعه خود نشان دادند که زنان مهاجری که سایر کشورها به کشورهای اتحادیه اروپا مهاجرت کرده اند و در عین حال از نظر هویت اجتماعی دبستگی را هم نسبت به فرهنگ خودی داشته و هم نسبت به کشور میزبان دبستگی دارند از نظر وضعیت اشتغال و عملکرد شغلی در شرایط بهتری از سایر مهاجرین هستند که از نظر هویت اجتماعی به یکی از دو فرهنگ دبسته هستند.

در رابطه با مردسالاری در کلیت جامعه، در ایران نیز مانند بسیاری از جوامع برداشت های متعددی از زن وجود دارد. در یک دیدگاه برداشت ها از زن با یک انسان کامل فاصله داشته و زن را فاقد هویت کاملی می‌داند. ساختارهای هویت زنان به گونه ای ترسیم شده که آن‌ها را موجوداتی ناقص پنداشته و موانع قانونی و تبعیض را برای آن‌ها در پی دارد (شهوندی و تقوی نسب، ۱۳۹۶). ادراک زنان حتی زنان شاغل نیز اکنون در بسیاری از موقعیت‌ها این است که جدی گرفته نمی‌شوند و نقش خطیر آن‌ها در خانواده نیز ارزش گذاری درخوری ندارد (قانع راد و همکاران، ۱۳۸۶).

همسو با مقوله‌های افتخار به قومیت و بروز تظاهرات قومیتی خود در ظاهر (پوشش، زبان) در زنان کرد، برجسته بودن ویژگی های قومیتی کرد و احساس برتری قومی و ملی به عنوان تسهیل کننده هویت اجتماعی زنان شاغل عرب در یک مدل مفهومی اقتباس شده از نظریه تاجفل^۱ (۱۹۷۹) و گیدنز^۲ (۱۹۹۱) گروه‌های اجتماعی و عضویت در آن‌ها با مقداری مفهوم مثبت و منفی ارزشی رابطه دارد و افراد با ارزیابی تعلقات گروهی خود و مقایسه خود با سایر گروه‌ها صفات ارزشی را در خود برآورد می‌کنند. بنابراین افراد تمایل به دسته بندی خود بر اساس عضویت در یک یا چند گروه و متمایز کردن خود از دیگران دارند. این عضویت و تعلق باعث تبعیض به نفع فرد می‌شود و فرد با تعلق به گروه خاصی می‌تواند از امتیازات این گروه نیز بهره‌مند شود و در عین حال به نفع گروه خود عمل کند. بنابراین زنان با احساس برتری قومی و بارز دانستن تظاهرات قومی خود را از سایرین متمایز کرده و در عین حال که عضو گروه بزرگتری هستند از مزایای عضویت در گروه دیگری که در اینجا یک قوم است نیز بهره‌مند می‌شوند و همین امر می‌تواند تسهیل کننده هویت اجتماعی آن‌ها نیز باشد.

به طور خلاصه یافته‌ها نشان دادند در رابطه با هویت اجتماعی در اقوام مختلف محدودیت‌ها و تسهیل کنندگانی تجربه می‌شود که تمرکز بر آن‌ها می‌تواند در شکل‌گیری هویت اجتماعی منسجم و صحیح در اقوام مختلف موثر باشد. در این پژوهش سابقه شغلی و نوع شغل زنان در نظر گرفته نشده بود که می‌تواند در پژوهش‌های بعدی محل توجه باشد. هم چنین بررسی کیفی تجربه مردان اقوام مختلف درباره اشتغال زنان در قومیت‌ها نیز می‌تواند یافته‌های موثری به دست آورد.

^۱ Tajfel

^۲ Giddense

- امیری فر، ایمان. شیرمردی، سارا (۱۳۹۶). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر گرایش جوانان شهر اهواز به هویت ملی با تأکید بر استفاده از شبکه های غیر ایرانی ماهواره و سایت های اینترنتی. *فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر*، ۱۱ (۱)، ۲۰۳-۲۳۳.
- ایمان، محمدتقی. طاهره، کیدقان (۱۳۸۲). بررسی عوامل مؤثر بر هویت اجتماعی زنان (مطالعه موردی زنان شیراز). *فصلنامه علمی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهرا (س)*، ۱۳ (۴۵).
- آبوت، پاملا. والاس، کلر (۲۰۰۸). *جامعه شناسی زنان*. ترجمه منیژه نجم عراقی. ۱۳۹۸. تهران: نشر نی.
- بوستانی، داریوش. (۱۳۹۰). جوانان و هویت بازانديشانه (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان، *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۵ (۱)، ۷۱-۴۲.
- بوربور، اکرم. تاجیک اسماعیلی، سمیه. (۱۴۰۰). رابطه میان میزان و نوع استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با هویت اجتماعی زنان شهر تهران. *پژوهش های روانشناسی اجتماعی*، ۱۱ (۴۱)، ۱۵۹-۱۳۷.
- حسین زاده، علی حسین. نواح، عبدالرضا. ساکی، هدا (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت جنسیتی دختران دانشجوی دانشگاه شهید چمران اهواز، *فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه علوم اجتماعی - واحد شوشتر*، ۸ (۱)، ۸۱-۱۰۲.
- حیدری نژاد، سارا. نواح، عبدالرضا. (۱۳۹۷). شناسایی عوامل مؤثر در خشونت علیه زنان شهر اهواز. *فصلنامه علمی - پژوهشی زن و جامعه*، ۹ (۳۶)، ۱۵۲-۱۳۳.
- خجسته، حسن (۱۳۸۷). ساختار بندی هویت زنان. *پژوهش و سنجش*، ۵۲ (۱۴)، ۳۷-۵۵.
- خواجه نوری، بیژن. پرنیان، لیلا. همت، صغری (۱۳۹۳). مطالعه رابطه سبک زندگی و هویت اجتماعی: مطالعه موردی جوانان شهر بندرعباس. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، ۷ (۱)، ۶۹-۹۴.
- ربانی، رسول. کجیاب، محمدباقر. (۱۳۹۰). روانشناسی اجتماعی. اصفهان: نشر دانشگاه اصفهان.
- ربانی، رسول. کریمی زاده اردکانی، سمیه. نظری، جواد. (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر هویت اجتماعی در شهرهای جدید (مطالعه موردی: شهر پردیس تهران). *فصلنامه مطالعات ملی*، ۱۱ (۳)، ۱۰۱-۱۲۸.
- رحمانی، جبار. طیبی نیا، مهري (۱۳۹۷). فرآیند تحول هویت اجتماعی زنان در تجربه گفتگمانی نهاد دانشگاه (مورد مطالعه: زنان متاهل، شاغل و دانشجوی). *جامعه شناسی نهادهای اجتماعی*، ۱۱ (۵)، ۱۵۱-۱۲۳.
- ساروخانی، باقر. رفعت جاه، مریم (۱۳۸۳). زنان و بازتعریف هویت اجتماعی. *مجله جامعه شناسی ایران*، ۵ (۲)، ۱۳۳-۱۶۰.
- ساروخانی، باقر. رفعت جاه، مریم (۱۳۸۳). عوامل جامعه شناختی مؤثر در بازتعریف هویت اجتماعی زنان. *پژوهش زنان*، ۲ (۱)، ۷۱-۹۱.
- شهوندی، علیرضا. تقوی نسب، مجتبی (۱۳۹۶). بررسی عوامل مرتبط با هویت اجتماعی زنان مورد مطالعه: زنان بخش مرکزی شهرستان پاسارگاد. *فصلنامه زن و جامعه*، ۸ (۴)، ۱۶۵-۱۸۴.
- قادرزاده، امید (۱۳۹۰). تاثیر اشکال مختلف سرمایه بر هویت جمعی زنان. *فصلنامه زن در توسعه و سیاست*، ۹ (۳)، ۶۵-۳۵.
- قانع راد، محمدامین. سیدیعقوب، موسوی. اکرم، حمیدیان (۱۳۸۶). جنسیت و هویت قومی نمونه شهر خرم آباد. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه خوارزمی*، ۱۵ (۵۸-۵۹)، ۱۹۰-۱۶۷.
- کیانی، مزده. نجفی، سیامک. (۱۳۹۷). اعتماد اجتماعی و هویت اجتماعی؛ باز اندیشی در هویت اجتماعی زنان تحصیلکرده مورد مطالعه دانشگاه تبریز. *زن و جامعه*، ۲ (۳۴)، ۲۷۵-۲۹۴.

گل محمدی، احمد (۱۳۹۶). جهانی شدن، فرهنگ و هویت. تهران: نشر نی.

لهسایی زاده، عبدالعلی. مقدس، علی اصغر. تقوی نسب، سیدمجتبی. (۱۳۸۸). بررسی عوامل داخلی موثر بر هویت قومی و هویت ملی در میان اعراب شهرستان اهواز. جامعه شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان). ۲۰(۱)، ۴۵-۷۰.

معینی علمداری، جهانگیر. (۱۳۸۴). هویت و مجاز: تأثیر هویتی اینترنت، فصلنامه مطالعات ملی، ۶(۴)، ۱۲۳-۱۰۷. محمدبخش، بهمن. حبی، اکرم. قریشی، فردین (۱۳۹۰). جهانی شدن و هویت ملی دانشجویان دانشگاه تبریز. رفاه اجتماعی، ۴۳، ۳-۷.

مقدس، علی اصغر. خواجه نوری، بیژن (۱۳۸۴). جهانی شدن و تغییر هویت اجتماعی زنان موردی دو شهر شیراز و استهبان. فصلنامه مطالعات زنان، ۳(۷)، ۵-۳۲.

- Bradatan, C., Popan, A., & Melton, R. (۲۰۱۰). Transnationality as a fluid social identity. *Social Identities*, 16(۲), ۱۶۹-۱۷۸.
- Brown, R. (۲۰۲۰). The social identity approach: Appraising the Tajfellian legacy. *British Journal of Social Psychology*, 59(۱), ۵-۲۵.
- Constant, A. F., Gataullina, L., & Zimmermann, K. F. (۲۰۰۶). Gender, ethnic identity and work.
- Creswell .J.W., & Poth, C.N. (۲۰۰۷). *Qualitative Inquiry and Research Design Choosing Among Five Approaches Fourth Edition*. London: Sage Publications.
- Dillon .M. (۲۰۱۰). *Introduction to Sociological Theory*, New York, Blackwell.
- Ellemers, N., Spears, R., & Doosje, B. (۲۰۰۲). Self and social identity. *Annual Review of Psychology*, ۵۳, ۱۶۱-۱۸۶.
- Funder, D. (۲۰۰۱). Personality. *Annual Review of Psychology*, ۵۲, ۱۹۷-۲۲۱.
- Giddens, A. (۱۹۹۱). *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Polity Press, ISBN ۹۷۸۰۷۴۵۶۰۹۳۲۴.
- Gini, A.R. & Sullivan, Terry. (۱۹۸۸). Woman's work: Seeking identity through occupations. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, ۱(۱), ۳۹-۴۵.
- Halabi, Y. (۲۰۲۰). Tiny religious minorities and minority group rights: the case of the Druze community. *Social Identities*, ۱-۱۷.
- Hereth, J., Pardee, D. J., & Reisner, S. L. (۲۰۲۰). Gender identity and sexual orientation development among young adult transgender men sexually active with cisgender men: 'I had completely ignored my sexuality... that's for a different time to figure out'. *Culture, Health & Sexuality*, ۱-۱۷.
- Hua Chen, S. yang, C. Ho, H., Wang, L. (۲۰۱۲). Ethnic identity and career Aspiration of the Taiwanese Indigenous students in the era of globalization, *Asian social science*, vol.۸, No.۱۰. ۲۳-۲۸.
- Jenkins, R. (۲۰۰۸). *Social identity*, London and NewYork: third edition, Routledge, Taylor & Francis group.
- Mitha, K., Adatia, S., & Jaspal, R. (۲۰۲۰). The construction of national and religious identities amongst Australian Isma'ili Muslims. *Social Identities*, 26(۶), ۷۹۱-۸۱۰.
- Padilla, A.M., & Perez, W. (۲۰۰۳). Acculturation, social identity and social cognition: A new perspective, *Hispanic journal of Behavioral sciences*, ۲۵ (۱), ۳۵-۵۵.
- Pollock, L., and S. L. Eyre. ۲۰۱۲. "Growth into Manhood: Identity Development among Female-to-Male Transgender Youth." *Culture, Health, & Sexuality* ۱۴ (۲): ۲۰۹-۲۲۲.
- Radford, D., & Hetz, H. (۲۰۲۰). Aussies? Afghans? Hazara refugees and migrants negotiating multiple identities and belonging in Australia. *Social Identities*, ۱-۱۷.

- Reisner, S.L., J. Bradford, R. Hopwood, A. Gonzalez, H. Makadon, D. Todisco, T. Cavanaugh, et al. ۲۰۱۵. "Comprehensive Transgender Healthcare: The Gender Affirming Clinical and Public Health Model of Fenway Health. *Journal of Urban Health*. ۹۲ (۳): ۵۸۴-۵۹۲.
- Rollins, J. (۲۰۱۲). Cape Verdean women and globalization: the politics of gender, culture and resistance. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews*, ۴۱(۱), ۷۱-۱۱۳.
- Smaldino, P. E. (۲۰۱۹). Social identity and cooperation in cultural evolution. *Behavioural processes*, 161, ۱۰۸-۱۱۶.
- Smaldino, P., Pickett, C., Sherman, J., & Schank, J. (۲۰۱۲). An agent-based model of social identity dynamics. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*, 15(۴), ۷.
- Smith J A. Qualitative psychology: a practical guide to research methods. London; Sage Publications. ۱۹۹۶.
- Tajfel, H. & John, T. (۱۹۷۹). An Integrative Theory of Intergroup Conflict, *The Social Psychology of Intergroup Relations*, Monterey, CA: Brooks/Cole. ۳۳-۴۴.
- Tajfel, H., Turner, J. C., Austin, W. G., & Worchel, S. (۱۹۷۹). An integrative theory of intergroup conflict. *Organizational identity: A reader*, ۵۶-۶۵.
- Van Laar, C., Derks, B., Ellemers, N., & Bleeker, D. (۲۰۱۰). Valuing social identity: consequences for motivation and performance in low-status groups. *J Soc*, ۶۶, ۶۰۲-۶۱۷.
- Veldman, J., Meeussen, L., Van Laar, C., & Phaet, K. (۲۰۱۷). Women (do not) belong here: gender work identity conflict among female police officers. *Frontiers in psychology*, 8, ۱۳۰.
- Vignoles, V. L., Schwartz, S. J., & Luyckx, K. (۲۰۱۱). Introduction: Toward an integrative view of identity. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* (pp. ۱-۲۷). New York, NY: Springer.
- Waldinger, R., & Fitzgerald, D. (۲۰۰۴). Transnationalism in question. *American Journal of Sociology*, ۱۰۹(۵), ۱۱۷۷-۱۱۹۵.
- Zouhri, B., & Rateau, P. (۲۰۱۵). Social representation and social identity in the black sheep effect. *European Journal of Social Psychology*